

Steeds meer vleesveebedrijven melden zich met problemen met paratuberculose. Vleesveehouders die het risico van een besmetting met deze sluipende darmziekte willen verkleinen, kunnen het beste de preventie op het bedrijf verscherpen. Deze maatregelen zijn altijd de moeite waard, ze werken immers ook preventief tegen andere besmettelijke ziekten.

Paratuberculose (para-tbc) is een besmettelijke darmziekte, die wordt veroorzaakt door de bacterie *Mycobacterium subspecies avium* paratuberculosis (Map). Besmette dieren met (beginnende) ziekteverschijnselen scheiden grote aantallen bacteriën uit via mest, melk en biest. Een kleine hoeveelheid (één gram) mest of melk van deze dieren is voldoende om een kalf te infecteren. Vooral kalveren (tot één jaar) zijn erg vatbaar voor een besmetting. Deze darmziekte wordt steeds vaker waargenomen op vleesveebedrijven in Nederland en België. Naast de schade door zieke dieren kunnen besmette bedrijven ook te maken krijgen met afzetbeperkingen. Bij export en handel van fokdieren worden vaker bepaalde garanties gevraagd ten aanzien van para-tbc.

Preventieve maatregelen tegen para-tbc verminderen ook het risico dat andere besmettelijke ziekten toeslaan

Hilmar van Weering

Preventie verscherpen en besmette dieren opsporen tegen sluipende darmziekte

Geef para-tbc geen kans

De meest voorkomende wijze waarop para-tbc een vleesveebedrijf binnendringt, is de aankoop van een besmet rund. Daarnaast kan insleep plaatsvinden door direct contact of (indirect) mestcontact van de eigen kalveren met volwassen runderen van andere bedrijven. Ook contact met andere herkauwers die besmet kunnen zijn, vormt een besmettingsrisico.

Pas na drie jaar verschijnselen

Een bedrijfsbesmetting breidt zich op intensieve vleesveebedrijven makkelijker uit doordat de kalveren bij de moeders in groepen gehouden worden. Een koe die veel bacteriën uitscheidt, zal vele kalveren van de groep besmetten. Ook de gemiddelde leeftijd van het koppel speelt een rol. In jonge koppels heeft para-tbc minder kans om tot uiting te komen

omdat besmette dieren al afgevoerd worden voor ze het ziektestadium bereiken.

Een besmet rund gaat meestal pas verschijnselen vertonen op een leeftijd van drie tot zes jaar. Als er één dier met ziekteverschijnselen aanwezig is op het bedrijf, dan zal er ook een aantal niet-zichtbaar besmette koeien aanwezig zijn. Een zichtbaar zieke koe vormt het spreekwoordelijke topje van de ijsberg. Kenmerkende verschijnselen bij zieke koeien zijn de terugkerende of aanhoudende diarree en vermagering. Bij niet-zichtbaar besmette runderen zijn de enige merkbare verschijnselen het achterblijven in groei, verminderde vruchtbaarheid en een lagere melkproductie, waardoor de kalveren zich minder goed ontwikkelen. Dit betekent voor vleesveebedrijven:

- een lagere opbrengst bij verkoop of slachting;
- vroegtijdige afvoer en extra vervanging;

- een lager drachtigheidspercentage;
- minder geboren kalveren;
- een langere tussenkalftijd;
- een lagere groeisnelheid van de kalveren.

De gevolgen van een besmetting duren vele jaren en kunnen een forse inkomstenderving met zich meebrengen. Over de mate van besmetting op vleesveebedrijven is minder bekend dan over die bij melkveebedrijven. Circa twintig procent van de Nederlandse en tien procent van de Belgische melkveehouders geeft aan wel eens zieke dieren met para-tbc te hebben gehad. Op een besmet melkveebedrijf kan de schade per aanwezige koe variëren van twintig tot tweehonderd euro per jaar.

Of de paratuberculosebacterie wel of niet schadelijk is voor mensen is onduidelijk, omdat het bewijs daarvoor of daartegen nog niet is geleverd. Het ziektebeeld

van de ziekte van Crohn bij mensen vertoont veel overeenkomst met dat van para-tbc bij het rund. Vandaar dat het verband tussen de twee ziekten al vele jaren onderwerp is van onderzoek, overigens zonder dat dit tot conclusies heeft geleid.

Niet te behandelen, wel te voorkomen

Para-tbc is ongeneeslijk, dus het behandelen van besmette runderen is zinloos. De beste aanpak van een besmetting is het actief opsporen en afvoeren van besmette dieren. Tegelijk moet het contact tussen kalveren en runderen van twee jaar en ouder zo veel mogelijk worden beperkt. Een para-tbc-besmetting van het bedrijf is als volgt het beste te voorkomen:

- het bedrijf gesloten houden;
- als aankoop nodig is, dan alleen runderen aankopen van bedrijven met een onverdachte para-tbc-

Para-tbc in Vlaanderen

Paratuberculose gedijt vooral op intensief uitgete bedrijven (veel dieren dicht bij elkaar) waar er veel moeder-kalfcontact is en waar de moeders voldoende oud kunnen worden (weinig keizersneden). In die zin onderscheidt het Belgisch-witblauwras zich van bijvoorbeeld de Franse vleesrassen, waarbij de moederdieren veel langer worden aangehouden en paratuberculose dus frequenter voorkomt. 'Om een exact beeld te krijgen van de frequentie in Vlaanderen werd er dit jaar in België een screening gestart op melkveebedrijven', geeft Hedwige Vanaken van de Diergezondheidsdienst in Vlaanderen (DGZ) aan.

Serologisch onderzoek en statistische berekeningen, uitgevoerd tijdens de stalperiode 1997-1998 door het CODA (plusminus 600 bedrijven), toonden aan dat in België ongeveer 6 procent van alle rundveebedrijven besmet was en met paratuberculose te maken kon hebben, namelijk 10 procent van de melkveebedrijven dan wel de gemengde bedrijven en 3 procent van de vleesveebedrijven. Bij deze studie werd ook aangetoond dat ongeveer 2 procent van alle runderen besmet was.

(Bron: Boelaert et al. Prevalence of Paratuberculosis in the Belgian cattle population, Veterinary Microbiology, 2000.)

historie (in Nederland zijn er onverdachtgecertificeerde bedrijven);

- voorkom (mest)contact van eigen kalveren met het rundvee van andere bedrijven en andere herkauwers zoals geiten en herten.

Om te voorkomen dat een besmetting zich binnen het bedrijf verspreidt, gelden de volgende maatregelen:

- zorg voor een regelmatig ververst strooisellaag en schone, droge ligplaatsen;
- houd de zoogkoeien schoon, vooral uiers en spenen;
- weid kalveren niet op percelen die zijn bemest met dierlijke mest of op percelen die na beweiding zijn gesleept;
- weid kalveren niet met of na verdachte dieren (vermagerd en/of dun op de mest);
- voorkom dat voer en water vervuild raken door mest;

- verstrek leidingwater of gecontroleerd bronwater;
- voer een koe met afweerstoffen tegen para-tbc in het bloed zo snel mogelijk af, samen met haar laatste kalf.

De maatregelen tegen para-tbc zijn altijd de moeite waard, want ze werken ook preventief tegen andere besmettelijke ziekten zoals salmonellose of E. coli.

Vee controleren met bloedonderzoek

Runderen met aanhoudende diarree en vermagering zijn dus verdacht. Als een bedrijf geen runderen met verschijnselen van para-tbc heeft, wil dit niet zeggen dat het bedrijf vrij is. De ziekte kan lange tijd onzichtbaar aanwezig zijn. Zodra er zieke dieren zijn, is de besmetting op het bedrijf vaak al sterk verspreid. De bestrijding is dan een langdurig en kostbaar traject. Dit is te voorkomen. Met bloedonderzoek van alle runderen vanaf drie jaar is een bedrijfsinfectie eerder op te sporen. Niet alle besmette dieren worden met het bloedonderzoek opgespoord. Runderen hebben de eerste paar jaar na besmetting meestal nog geen afweerstoffen in het bloed. Vandaar dat het verstandig is het onderzoek om de twee jaar te herhalen. Op basis van dit tweejaarlijks bloedonderzoek ontwikkelt de Gezondheidsdienst voor Dieren (GD) in Nederland een bewakingsprogramma voor vlees- en melkveebedrijven. Door deelname aan dit programma kan een bedrijf bij handel van (fok)dieren garanties bieden.

Drs. H. van Weering, specialist para-tbc Gezondheidsdienst voor Dieren (GD), Deventer

Het topje van de ijsberg

Wacht niet tot u zieke dieren hebt door para-tbc. Steeds meer vleesveebedrijven melden zich met problemen met para-tbc en dan is het eigenlijk al te laat.

Vleesveehouders die het risico van een para-tbc-besmetting willen verkleinen, kunnen het beste de preventie op het bedrijf verscherpen. Dit betekent dat met name de kalveren niet in contact mogen komen met rundvee van andere bedrijven. Denk daaraan bij aanvoer van rundvee en tijdens veetransporten. Om te weten of de ziekte aanwezig is op het bedrijf, is het mogelijk bloedonderzoek te doen bij de runderen van drie jaar en ouder. Door dit onderzoek elke twee jaar te herhalen, ontstaat meer zekerheid over de afwezigheid van deze sluipende darmziekte.

Een besmet rund vertoont pas op een leeftijd van drie tot zes jaar verschijnselen van para-tbc. Het vormt het spreekwoordelijke topje van de ijsberg, want verschillende koppelgenoten zullen onzichtbaar besmet zijn